

Vesistö- ja valuma- aluekunnostukset Natura2000 -alueilla: uusi toimintamalli tukee suunnittelussa

Laura Härkönen

Suomen ympäristökeskus SYKE

Freshabit LIFE IP-hankkeen loppuseminaari, Helsinki 15.9.2022

Valuma-alueen suunnittelulla vaikuttavampaa vesistökunnostusta

- Vesistökunnostusten taustalla usein vesistön rehevöitymiseen, umpeenkasvuun ja morfologian muuttuneisuuteen liittyvät syyt
- Vesistökunnostuksilla ei saavuteta pysyviä tuloksia ilman valuma-alueen vesiensuojelun tehostamista
 - Valuma-alueen suunnittelua edellytetty useissa ohjelmissa ja strategioissa, mutta Natura 2000 –alueet ohjeistuksissa vähällä huomiolla
- Luonnonsuojelun ja vesienhoidon tavoitteet useimmiten yhdenmukaisia
 - Vesistöjen ekologinen tila, luontotyyppien ja lajien suotuisa suojelutaso
- Ristiriidat kuitenkin mahdollisia
 - Vesienhoidon toimenpiteet ja lajien suotuisa suojelutaso; lintu- ja luontodirektiivin tavoitteet; virkistyskäytön tavoitteet

Miten Natura 2000 - alueet tulisi huomioida valuma-alueen vesistökunnostus- suunnittelussa?

Kuva: Jari Ilmonen

Kokemukset kansiin ja suunnittelijoiden käyttöön

- Freshabit LIFE IP-hankkeen keskiössä kohdevesistöjen tilan parantaminen
 - Valuma-alueen suunnittelun toimintatavat ja testaus käytännön kohteilla
- Hankkeessa tuotettu toimintamalli ja policy brief tulossa, syyskuu 2022
 - Tavoitteena
 - Yhtenäistää erityiset luontoarvot huomioivaa valuma-alueen suunnittelua
 - Tehostaa vesienhoidon ja luonnonsuojelun yhteensovittamista
 - Taustalla
 - Kunnostus- sekä hoito- ja käyttösuunnitelmat, esiselvitykset
 - Kysely hankkeen aluetoimijoille, työpaja materiaaleja tuottaneille

Suomen ympäristökeskuksen raportteja XX / 2022

Vesistö- ja valuma-aluekunnostukset Natura 2000 -alueilla: suunnittelun toimintamalli

Laura H. Härkönen, Jari Ilmonen, Kimmo T. Tolonen, Kristiina Vuorio, Marjo Ahola, Asta Vaso, Tiina Käki, Vilma Lehtovaara, Suvi Haapalehto, Saija Koljonen, Jouko Hautamäki, Pentti Olli, Kirsti Leinonen, Maria Tiisanen, Antti Leinonen, Nina Myllykangas ja Seppo Hellsten

Suunnittelun taustalla kohteen erityispiirteet ja ongelmat

- Kunnostusten tavoitteeksi tulisi asettaa ekosysteemin luontaisen monimuotoisuuden ja toiminnan palauttaminen
- Taustalla oltava kattava, ajantasainen tieto paitsi vesistön tilasta, myös vesistölle ominaisesta lajistosta
 - Vesienhoidon toimenpideohjelmat, HKS:at, Natura-tietolomakkeet
- Kunnostusmenetelmät kohteen erityispiirteiden ja ongelmien mukaan
- ELY-keskukseen yhteys jo hankkeen suunnitteluvaiheessa

Valuma-alueen suunnittelu alkaa valuma-alueen rajauksella

Rajaus: Asta Vaso

Rajaustyökalut

- Rajaus vesistö- ja vesiensuojelurakennetasolle
- Rajauksen avulla maankäyttömuodot, kuormituslähteet

Ominaisuudet

- Paikkatietotyökaluilla kuormituspisteinventoinnit ja erityisalueiden rajaukset
 - Natura 2000-alueiden lisäksi pohjavesialueet, happamat sulfaattimaat ja mustaliuskealueet; LSL suojellut luontotyypit; mete-kohteet
- Mallityökaluilla vesiensuojelutavoitteiden määrittely, kustannustehokkaiden rakenteiden valinta ja kohdennus
- Maastotarkasteluilla tarkistus ja täsmennys

Sidosryhmät

- Maa- ja vesialueiden omistajat valuma-alueen rajauksen ja kiinteistörekisterin tietojen perusteella

Vesistöä koskien useita selvitettäviä tekijöitä

Vedenlaatu

- Parametrit kohdekohtaisesti; järvillä erityisesti sameus, ravinteet, α -klorofylli, happi, pH, väri, myös orgaaninen hiili
- Useamman näytteen sarja oleellinen; vuodenaajat, kuormitushuiput, tuleva ja lähtevä vesi
- Pidemmät aikasarjat kertovat muutoksista

Biologiset muuttujat

- Vesikasvit, kalat, pohjaeläimet, eläinplankton, kasviplankton, linnusto ja direktiivilajit
- Rauhoituspäätökset tarkistettava

Hydromorfologia

- Syvyysuhteet, uoman muuttuneisuus ja esteellisyys, virtaama, vedenpinnan korkeus, sedimentti

Aikaisemmat toimenpiteet

Erityistä huomiota vaativat lajit ja luontotyytit selville

- Tausta-aineistot, tietokannat, maastoselvitykset
 - Lisääntymis- ja levähdyspaikat, edustavuus
 - Konsulteille yhtenevät ohjeet!
- Lajien vaatimukset toimenpiteiden sijoittelussa ja ajoituksessa huomioon lajikohtaisesti
 - Kompensoivat toimenpiteet
- Lisäksi huomioidaan kulttuuriperintökohteet

Kunnostus- ja vesiensuojelutoimenpiteet kohdekohtaisesti

- Vesiensuojelussa ehkäistään ensisijaisesti kuormituksen syntymistä
 - Maan kasvukunto, metsänkäsittelytavat, valuma-alueen vedenpidätyskyky
 - Toissijaisesti ketjutetaan kustannustehokkaita vesiensuojelurakenteita
- Vesistökunnostustoimenpiteiden valinnassa ja ajoituksessa huomioidaan pesimäajat ja levähdys-, talvehtimis- ja lisääntymisalueet

Suostumukset, ilmoitukset ja luvat kuntoon ajoissa

Kuva: Olli Autio

- Natura 2000 –alueilla suunnittelua ohjaa merkittävimmin luonnonsuojelulaki
- Hallinnollisia toteutustapoja voivat olla myös muun muassa vesilaki (kunnostustoimenpiteet), metsälaki (10 § kohteet), muinaismuistolaki
- Useimmista vesistökunnostustoimenpiteistä ilmoitettava ELY-keskukseen, joka
 - Arvioi luvan tarvetta ja voi ohjeistaa hankkeen toteutusta
 - Jos lupa tarvitaan, se haetaan AVI:lta
- Maa- ja vesialueiden omistajien suostumukset oltava kaikissa tapauksissa

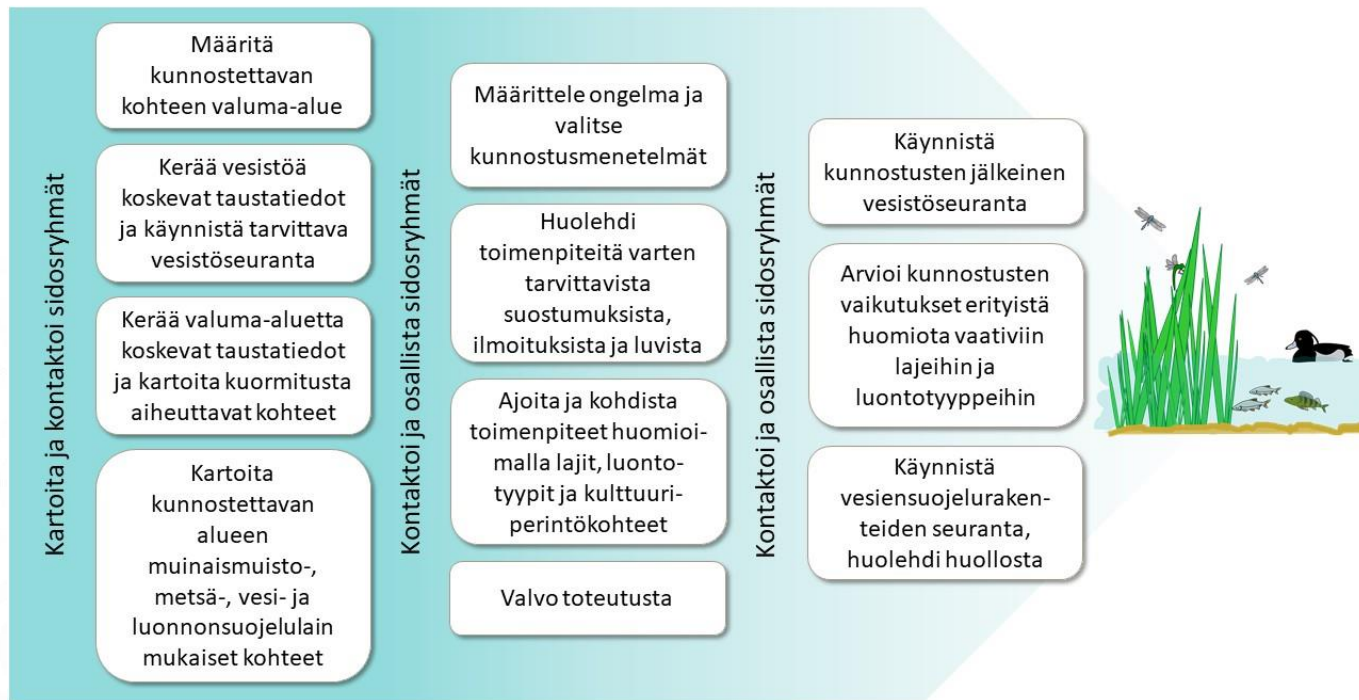
Sidosryhmät huomioidaan ja osallistetaan läpi prosessin

- Sidosryhmistä oleellisimpia maanomistajat
 - Lisäksi ELYt, kunnat, vesiensuojelu- ja kyläyhteisöt, elinkeinojen harjoittajat...
- Ajantasainen ja aktiivinen viestintä onnistuneen osallistamisprosessin taustalla
 - Sidosryhmät mukaan jo suunnittelun alkuvaiheessa: yleisötilaisuudet, maastokäynnit
 - Paikallistason tieto, materiaalit, venepaikat
 - Toteutusvaiheessa toimenpiteiden seuraaminen, niihin osallistuminen
- Parhaimmillaan osallistaminen muuttaa asenteita: lisää kunnostusten hyväksyttävyyttä ja vesiensuojeluun sitoutumista

Huolellisella suunnittelulla luonnonsuojelun ja vesienhoidon tavoitteet on useimmiten mahdollista sovittaa yhteen. Virkistyskäytön tavoitteista voidaan joutua tinkimään

Vesistö- ja valuma-aluekunnostusten toteutus Natura 2000 -alueilla

Kiitos!

Laura Härkönen
etunimi.sukunimi@syke.fi

